

Holhós-Kovács Szilárd: Az előzetes letartóztatás néhány gyakorlati kérdése

Debreceni Jogi Műhely, 2011. évi (VIII. évfolyam) 1. szám (2011. január) 1-16.

I. Bevezetés

A mai napig számos kritika fogalmazódik meg az előzetes letartóztatással összefüggésben meghozott bírói határozatokkal szemben azok automatikus, sémaszerű szerkesztése, valamint törvényszöveg citálásával történő indokolása miatt. E sérelmeket perjogi helyzetükből adódóan elsősorban a kényszerintézkedéssel érintett terheltek és védőik fogalmazzák meg. Döntően az előzetes letartóztatás absztrakt veszélyhelyzetre hivatkozással történő elrendelését, meghosszabbítását, fenntartását kifogásolják, egyben a végzések indokolásának hiányosságait is hangsúlyozva a konkrét veszélyhelyzet meglétét vitatják. Az ezzel kapcsolatos védői hivatkozások egyes esetekben alaposnak is bizonyulnak.

Az elsőfokú bíróság végzésének indokolási hiányosságaival szemben is megfogalmazott ez irányú védői jogorvoslatot kisebb részben alaposnak is találva a Debreceni Ítéltábla rámutatott arra, hogy nem elegendő az előzetes letartóztatással kapcsolatos bírói döntések törvényszöveggel történő, mintegy sablonszerű indokolása, hanem konkrét érvek és ellenérvek ütköztetését és azoknak a végzés indokolásában történő megjelölését követően kell és lehet állást foglalni az előzetes letartóztatás további szükségessége kérdésében.[1]

A Strasbourgi székhelyű Emberi Jogok Európai Bírósága (EJEB) több évtizedes töretlen gyakorlatában sem elfogadható a törvényi vélelmekkel operálás. Az EJEB rámutatott arra, hogy az ügyre vonatkozó konkrét érvek hiányában az Egyezmény[2] 5. cikkében is szabályozott szabadsághoz és biztonsághoz való – egyben hazai alkotmányos[3] - jog sérelmével járhat a sablonszerű indokolás, mely az állam elmarasztaláshoz is vezethet.[4] Néhány esetben a letartóztatás okainak fennállásával kapcsolatos üres hivatkozásokat az EJEB, Magyarország esetében sem fogadta el, hanem elmarasztalta az államot az Egyezmény 5. cikk 3. bekezdésének megsértése miatt, rámutatva arra, hogy konkrét és alapos körülmények felhívásának hiánya nem eredményezheti a terhelttel szemben, szabadságelvonással is járó kényszerintézkedés alkalmazását.[5]

A nemzetközi gyakorlat illetően alakulására figyelemmel bizonyos mértékű szemléletváltás következett be a jogalkotás és jogalkalmazás terén is. A jogalkotó azzal kívánta az országnak felróható mechanikus jogalkalmazást kiküszöbölni,[6] és konkrétumokkal alátámasztott végzések meghozatalára szorítani a bíróságokat, hogy az előzetes letartóztatás logikai következtetés útján prognosztizálható törvényi okaiban az addigi eljárásjogi szabályozáshoz[7]képest, 2003. év július 1. napjától kezdődően már nem alapos, hanem megalapozott feltevés meglétét követelte meg.[8] A törvényhozó e módosítással a korábbi szabályozástól eltérően, valóban szűkebb körben adott lehetőséget a terheltek szabadságának – törvényes – elvonására a jogerős ítélet meghozatalát megelőzően. A megalapozott feltevés ugyanis olyan, a jövő alakulására vonatkozó és a formális logika szabályainak is megfelelő elképzelést jelent, melyet a bíróság konkrét, az ügyirat alapul vétele mellett igazolható érvek és ellenérvek ütköztetését követően vetít előre.[9] Ezzel szemben a korábbi szabályozás megszővegezése miatt a feltevés alaposságához pusztán a prognosztizálható letartóztatási okok fennállásának valóban absztrakt valószínűsítése, a valószínűség konkrétumokkal alá nem támasztott csekély foka is elegendőnek bizonyult.[10]

A nemzetközi elvárásoknak is megfelelően a Legfelsőbb Bíróság is számos döntésében elvi éllel szögezte le, hogy az előzetes letartóztatással kapcsolatos bírói végzésekkel szemben alapvető kívánalom az adott ügy releváns körülményeivel – így az ügyészi és védelmi érvekkel is – gondosan számot vető indokolás, mely az előzetes letartóztatás szükségessége terén nem nélkülözheti a konkrét tényekre utalást sem.[11]

II. Általános követelmények, és az azzal kapcsolatos vizsgálat terjedelme

Az előzetes letartóztatás általános, a törvényszövegben konkrétan megszövegezett követelménye a Be. 129.§ (2) bekezdése alapján az, hogy a büntetőeljárás szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény alapján folyjon. Ezen jogszabályi előírás mögöttes tartalma azonban jóval több kötelezettséget ró az eljáró bíróságra, mint az eljárás tárgyát képező bűncselekmény szabadságvesztéssel fenyegetettségének mechanikus ellenőrzését. Az eljárásjogi törvényben szétszórta találhatóak meg az általános követelmény fogalmát bővebb jelentéstartalommal kitöltő rendelkezések.

1. Törvényesség követelménye

A konkrétan megszövegezett általános követelmény egyrészt magában hordozza azt a kívánalmat, hogy a büntetőeljárás megindításának, és folytatásának törvényesnek kell lennie. A törvényesség követelménye az eljárás különböző szakaszaiban másként érvényesül. A nyomozás során e követelmény azt jelenti, hogy a nyomozás bűncselekmény alapos gyanúja esetében olyan személlyel szemben, akit a bűncselekmény megalapozott gyanúja terhel, az arra illetékes hatóság rendelkezésének megfelelően indul meg és folyik.[12] A bírósági eljárásban e kritérium azonban már a törvényes vád létét jelenti, mely az eljárás bírósági szakaszának előfeltétele is.[13]

A Debreceni Ítéltábla is több esetben rámutatott arra,[14] hogy a megalapozott gyanú meglétét - közvádra üldözendő bűncselekmények esetében – a büntetőeljárás kezdeti, nyomozási szakaszában kell vizsgálni, melynek helyébe a vádemeléssel a törvényes vád meglétének vizsgálata lép.[15] A megalapozott gyanú meglétének vizsgálata terén a nyomozási bíró a nyomozás létjogosultsága kérdésében foglal állást, mely álláspont a nyomozás felvázolt irányának helyességét, vagy helytelen voltát tükrözi. A megalapozott gyanú Bócz Endre meghatározása alapján a hatóság tagjához viszonyítottan külső ismeretforrásból származó és potenciális bizonyítási eszköz létevel igazolt elméleti bizonyíthatóságot jelent.[16] A gyanú megalapozottságának vizsgálata potenciális terhelő adatokat hordozó külső ismeretforrás meglétének ellenőrzését kétségkívül megköveteli, míg a közvádas büntetőeljárás bíróság előtti szakaszában ezzel kapcsolatos vizsgálat már szükségtelenné, okafogyottá válik, hiszen ennek hiányában vádemelésre sem kerülhetne sor.

Így az eljárás előrehaladtával, a vádemeléssel a megalapozott gyanú fennállásának vizsgálata az eljárás jellegéből adódóan már meghaladottá válik. A vádirat megszerkesztésével és bírósághoz eljuttatásával, azaz a vádemelés megtörténtétől kezdődően már vádról eshet szó. A vád jóval több is, mint a nyomozóhatóság által közölt gyanú, mely megállapítás az EJEB gyakorlatában is kifejezésre jut.[17] A gyanú a nyomozóhatóság által felállított verziók közül a legvalószínűbb álláspont hatósági közlését jelenti. Ezzel szemben az ügyész által szerkesztett vádirat a vádhatóság előzetes értékítéletét[18] tartalmazza az ügyvel összefüggésben, azaz azon állásfoglalását, hogy a beszerzett bizonyítékokat összességében alkalmasnak véli a terhelt büntetőjogi felelősségének megállapítására, melyekkel szemben semmilyen ésszerű kétely, így a terheltet mentő, vagy felelősségét kizáró körülmény az eljárás addigi szakaszaig nem merült fel.[19] A vádemelést követően a bíróságnak már a vád törvényességét kell vizsgálnia, azaz az eljárás nyilvános szakaszában már arról kell állást foglalnia, hogy a vádirat alkalmas-e a bíróság általi befogadásra. Amennyiben a vád nem felel meg a törvényi követelményeknek, úgy a kényszerintézkedés kérdésében sem kerülhet sor döntéshozatalra, hanem az eljárást a Be. 267.§ (1) bekezdés j) pontja alapján végső soron meg kell szüntetni,[20] mely körülményre figyelemmel a kényszerintézkedés további alkalmazására sem kerülhet sor.

Hangsúlyozni kell azonban azt, hogy a bíróságnak egyetlen esetben sem a bizonyítékok bizonyító erejét kell előzetesen megítélnie. Ellentétben ugyanis az ügyésszel, a bírónak kizárólag az eljárás végén nyílik lehetősége a bizonyítékoknak, valamint azok bizonyítóerejének figyelembevételére.[21]

2. A terhelt értesülése a gyanú, vagy vád tárgyát képező cselekmény lényegéről és a jogi minősítésről

Az általános követelmény alapján másrészt, főszabályként csak olyan szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmény esetében van lehetőség az előzetes letartóztatással kapcsolatos döntés meghozatalára, mely bűncselekményről a terhelt már értesült, vele a gyanú, illetőleg a vád – jogilag releváns - lényegét és cselekményének jogi minősülését közölte az illetékes hatóság. E követelmény az eljárás egészén végigvonul, hiszen már nyomozás is kizárólag úgy indulhat meg, illetőleg a gyanúsítás és a vádirat megszerkesztése is, valamint a vádról értesülés is, és a vádtól eltérő jogi minősülés lehetőségének közlése is úgy történhet meg, hogy a közlésnek tartalmaznia kell az eljárás tárgyát képező cselekmény jogilag releváns lényegét és jogi minősülését.[22] A Be. 43.§ (2) bekezdés a) pontja a terhelt alapvető jogaként szabályozza a hatóság ezen köteleességét, mely a sokszor hangoztatott „tisztességes eljárás”, és azon belül is a védelemhez való - alkotmányos – jog eljárási törvényben is nevesített alapköve. E főszabály alól egyetlen kivétel az, ha éppen a terhelt makacs, eljárással ellenszegülő, felróható magatartása, így például szökése képezi gátját a közlés megtörténtének.[23]

A Legfőbb Ügyészség Emlékeztetőjének 146. pontja szerint az ügyész az előzetes letartóztatással kapcsolatos indítványában is csak olyan bűncselekményre hivatkozhat, amellyel kapcsolatban a megalapozott gyanút a terhelttel már közölték.[24]

Figyelman kívül nem hagyható körülmény e körben az sem, hogy a jogszabály kizárólag a vádemeléstől kezdődően jogosítja fel a bíróságot arra, egyben teszi is köteleességévé, hogy a vád tárgyává tett cselekmény ügyészi minősítésének jogi helyességét a bírósági eljárás egésze alatt vizsgálja.[25] Így a vádemeléstől kezdődően lehet csak helye a bűncselekmény ügyész minősítésétől eltérő jogi értékelésnek. Erre utal az is, hogy a büntetőeljárás nyomozási szakaszában a nyomozási bíró eljárásának előfeltétele a letartóztatással kapcsolatos ügyészi indítvány.[26] Mindebből következően a bíróság a bűncselekmény nyomozóhatóság által közölt gyanúban szereplő jogi minősítéséhez a nyomozás szakaszában kötve van, míg a vádemeléstől kezdődően a bűncselekmény ügyész által történt minősítése a bíróságot nem köti, azonban az eltérő minősülés lehetőségére a terhelt figyelmét a bíróságnak fel kell hívnia.

3. A büntetőeljárás akadályainak hiánya

A jogszabály a kényszerintézkedés általános követelményeivel kapcsolatos vizsgálat eltérő jellegét az eljárás különböző szakaszaiban, a büntetőeljárás akadályainak vizsgálata terén emeli ki a legmarkánsabbban. Az eljárás lehetséges akadályainak vizsgálata nyilvánvalóan a legelső vizsgálandó szempont. Amennyiben az eljárásnak a törvényben kategorikusan megjelölt akadálya van a kényszerintézkedés sem kerülhet elrendelésre, meghosszabbításra, fenntartásra, csak és kizárólag a megszüntetése jöhet számításba.

A nyomozás során a bíróság az eljárás megszüntetésével kapcsolatos döntéshozatalra nem jogosult.[27] Amint a nyomozási bíró ilyen körülményt észlel, az ügyészt kell értesítenie.[28] Ebből az is következik, hogy az eljárás akadályával kapcsolatos ügyészi és nyomozási bírói álláspont eltérése esetén a bíróság kizárólag a kényszerintézkedés megszüntetésére szorítkozhat, eltérő álláspontját végzésének indokolásában megjelölve. Ezzel

szemben a büntetőeljárás bírósági szakaszában a bíróság már hivatalból köteles az eljárási akadályokat figyelembe venni.[29] Az eljárás jellegéből adódóan azonban a hivatalból végzett vizsgálat köre is szélesebb, hiszen annak a törvényes vád meglétén túl,[30] már a bírósági eljárásról való elterelés lehetőségére is ki kell terjednie.[31] A büntetőügynek a bíróság által történő tárgyalásra alkalmasságában kell már tehát a bírónak állást foglalnia.

4. Ésszerű kételyek, és egyéb vizsgálandó szempontok

A Be. 211.§ (4) bekezdés alapján a nyomozási bíró megvizsgálja, hogy az indítvány törvényi előfeltételei fennállnak-e, nincs-e akadálya a büntetőeljárásnak, és az indítvány megalapozottsága iránt nem támaszthatóak-e ésszerű kételyek. A vizsgálat kiterjed a gyanúsított személyi körülményeire is.

Az ésszerű kételyek hiányát azonban a szabályozás rendszertani elhelyezésével ellentétben a büntetőeljárás valamennyi szakaszában vizsgálni kell.

A jogszabályhely külön is nevesíti a terhelt személyi körülményeit, melyek valóban támaszthatnak kételyeket a legszigorúbb kényszerintézkedés szükségességével szemben. Ezzel kapcsolatos álláspont a prognosztizálható törvényi okok alcímben kerül bemutatásra.

Ezt meghaladóan azonban az eljárás minden szakaszában figyelembe kell venni a bizonyítás nélkül is értékelhető, köztudomásúnak minősülő, vagy azon tényeket, melyekről a bíróságnak hivatalos tudomása van.[32] E körbe tartozik a büntetett előélet, vagy a folyamatban lévő büntetőeljárások tényének ismerete is.

Mindezt meghaladóan a fiatalok esetében a Be. 454.§ (1) bekezdés az előzetes letartóztatás – különös feltételek meglétét megelőzően vizsgálandó - általános feltételeként szabja azt is, hogy a bűncselekmény különös tárgyi súlyú legyen. Másrészt a fiatalok vádlottak esetében a bíróságnak határoznia kell arról is, hogy a legszigorúbb kényszerintézkedés végrehajtására javító intézetben, vagy büntetés-végrehajtási intézetben kerüljön sor. Amennyiben a büntetés-végrehajtási intézetben végrehajtott előzetes letartóztatás során a fiatalok 19. életévét betölti, úgy a Be. 454.§ (3) bekezdés – kötelező előírása – ellenére a végrehajtási hely kijelölése felőli rendelkezés okafogyottá válik.[33]

Amennyiben a terhelt elmeállapotával kapcsolatos pszichiátriai kezelés szükségessége felmerül, illetőleg ezzel kapcsolatban a terhelt hosszabb megfigyelése szükséges, – különösen a nyomozási bíró eljárásában, az eljárás kezdeti szakaszában -, akkor a Be. 141.§ (2) bekezdés alkalmazásával az előzetes letartóztatás igazságügyi megfigyelő és elmeorvosintézetben történő végrehajtásáról kell rendelkezni.

III. Konkrét tényeken és adatokon nyugvó különös letartóztatási okok

1.

A Be. 129.§ (2) bekezdés a) pontjában nevesített okok, így a szökés, elrejtőzés, vagy ezek megkísérlésének fogalma a gyakorlat által jól kimunkált[34], míg a szabadságvesztéssel büntetendő újabb bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás ténye sem kíván meg különösebb magyarázatot.

A Be. 129.§ (2) bekezdés a) pont törvényi megfogalmazása ugyanakkor semmilyen kételyt nem hagyhat afelől, hogy a jogalkotó megdönthetetlen törvényi vélelmet támasztott az iránt, hogy aki az adott büntetőeljárás alól már megpróbálta magát kivonni akár eredményesen, akár eredménytelenül és utóbb önként nem adta magát a hatóság kezére, attól a jövőre nézve sem várható el az, hogy az eljárás alól ismételten ne törekedjék kibújni. A törvényi vélelem

megdönthetlenségére utal azon kártalanítási szabályozás is, miszerint kártalanításnak még a terhelt számára legkedvezőbb érdemi döntések (felmentés, eljárás megszüntetése stb.) meghozatala esetében sincs helye az eljárás alóli kibúvás esetében.[35]

A jogalkotó a megdönthetetlen törvényi vélelem szintjére emeli ugyanakkor azt az előzetes és a jövőre vonatkozó következtetést is, mely szerint a büntetőeljárás hatálya alatt újabb, szabadságvesztéssel fenyegetett szándékos bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás önmagában, oly szintű személyben rejlő társadalomra veszélyességet tételez fel, mely szintén minden további vizsgálat nélkül alapot ad ezen törvényi okra történő hivatkozásra. Lényeges eltérés azonban a korábbiakhoz képest az, hogy a kártalanítási szabályozás – az ártatlanság vélelmét is tiszteletben tartva – már csak akkor zárja ki a terhelt számára kedvező döntés megszületése esetében is az utólagos fájdalomdíj megítélését, ha a terhelt jogerősen elítélésre kerül a büntetőeljárás elnehezítésére irányuló konkrét magatartása miatt.[36] E kártalanítási szabályozásból következően a Be. 129.§ (2) bekezdés a) pontjának felhívására is csak az adott ügygel összefüggő, felróható, önkényes, hatóság munkáját akadályozó magatartás esetében, a terhelt által a tényállás felderítésének megghiúsítására, elnehezítésére irányuló, szabadságvesztéssel fenyegetett cselekvőség tanúsítása miatt indult újabb büntetőeljárás esetében lehet helye. Ez esetben a terheltnek a hatóság munkáját akadályozó önkényes magatartása az adott ügygel összefüggésben már valóban olyan konkrétum, mely többlettértékelést igényelve igazolja az arra vonatkozó törvényi vélelem megdönthetlenségét, hogy a terhelt a továbbiakban sem fog a hatóságokkal együttműködő magatartást tanúsítani. Más tárgyban indult büntetőeljárás esetében azonban e törvényi ok felhívása már nem lenne indokolt. Figyelmen kívül nem hagyható körülmény e körben ugyanis az, hogy az eljárási szabályozás lehetővé teszi a büntetőügyek egyesítését és a bűncselekmények együttes elbírálását.[37] Az ügyek egyesítése esetében a Be. 129.§ (2) bekezdés a) pontja a továbbiakban nem lehet hivatkozási alap. Problémás lenne e téren az ügyek elkülönítése is, hiszen akkor az a) pont új letartóztatási okként jelentkezne. Az eljárás során addig meg nem jelölt törvényi okra hivatkozás, melyet nem a terhelt magatartása alapoz meg, nem szerencsés. Az újabb szabadságvesztéssel fenyegetett, ám az adott büntetőüggyel nem összefüggő szándékos bűncselekmény miatt indult büntetőeljárás önmagában a Be. 129.§ (2) bekezdés a) pont felhívását kellene, hogy eredményezze, azonban megfontolás tárgyát kellene, hogy képezze ezen körülmény felmerülése esetében a b), vagy a d) pont felhívása az a) pont helyett. A történelmi hagyományok is ezen értelmezést támasztják alá, hiszen a bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXI. törvénycikk is a megelőzés – mai eljárásjogi jogszabály Be. 129.§ (2) bekezdés d) pontjának megfelelő - körében szabályozta e körülményt.[38]

A törvényi vélelem megdönthetlenségére figyelemmel az azonban kijelenthető, hogy a Be. 129.§ (2) bekezdés a) pontjában írt törvényi okok fennállását az időmúlás nem gyengítheti. Az időmúlásnak e téren csak az eljárás során kívülisége körében van értékelhető szerepe.

A bírói gyakorlat következetesen e pontot állapítja meg akkor, ha a terhelt kézre kerülésére elfogatóparancs kibocsátását követően kerül sor. A mulasztás terheltnek felróhatóságát azonban vizsgálni kell.

2.

A jogszabályi megfogalmazottságból és a bírói gyakorlatból kitűnően szintén e körbe sorolandó a Be. 327.§ (2) bekezdésben írt különös ok.

Egyrészt a törvényhozó megalapozott feltevést – ellentétben a prognosztizálható törvényi okokkal – a jogszabály szövegében írottan nem követel meg. Másrészt a törvény kifejezetten szabályozza azt, hogy az előzetes letartóztatás nem szűnik meg időmúlás következtében az

ügydöntő határozat kihirdetése után.[39] Az előzetes letartóztatásnak az ügydöntő határozatot követő tartamát az időmúlás tehát szintén nem gyengíti.

A bírói gyakorlat egységes és töretlen abban, hogy a Be. 327.§ (2) bekezdésben írt törvényi ok kizárólag a nem jogerős ügydöntő határozat kihirdetését követően merülhet fel, mely esetben a szökés és elrejtőzés veszélye önmagában a (nem jogerősen) kiszabott szabadságvesztés tartamára tekintettel vizsgálandó. A Be. 327.§ (2) bekezdésben írt esetben – függetlenül attól, hogy a terhelt jelenléte a további eljárási cselekményeken kötelező-e – a cél maga a szökés és elrejtőzés veszélyének kiküszöbölése, melyre tehát a nem jogerős büntetés tartama nyújt következtetési alapot. Ez esetben tehát értékelést az igényel, hogy a nem jogerősen alkalmazott joghátrány konkrét súlya olyan-e, mely a szökés és elrejtőzés reális veszélyének kiküszöbölését önmagában megkívánja-e, vagy sem.[40]

A jogalkotásra és a hazai bírói gyakorlat alakulására e körben egyértelműen az EJEB azon következetes gyakorlata volt hatással, miszerint az ügyek ésszerű időn belül történő elintézésével kapcsolatos vizsgálódás az elsőfokú bírósági eljárás végéig, az első fokú ítélet kihirdetéséig terjed. Grád szerint ennek indoka az egész Egyezményt átható angolszász jogrendszer hatásában keresendő, mely jogrend – ellentétben a kontinentális gyakorlattal -, a rendes perorvoslat megengedhetőségét is előzetes vizsgálathoz (leave to appeal) köti.[41]

Mindezek ellenére mégis megfontolás tárgyát kellene, hogy képezze e törvényhely alkalmazása esetében a letartóztatási okkal szemben felhozható ellenérvek vizsgálata is. Ennek szükségességét egyrészt az ártatlanság vélelme követelné meg, mely az ügy jogerős eldöntéséig illeti meg a terheltet. Másrészt a Be. 327.§ (2) bekezdésen alapuló előzetes letartóztatás célja tenné szükségessé, mely szerint a letartóztatás a nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés végrehajtásának majdani, eredményes fogantatba vételét hivatott biztosítani.[42]

Így nem lehetne figyelmen kívül hagyni azon követelményt sem, hogy a szabadságvesztés ténylegesen letöltendő legyen és álljon még fenn végrehajtandó része is. E körülmények ugyanis mindenképpen gyengíthetik az előzetes letartóztatás ezen okának fennállását, hiszen a kényszerintézkedés nem szolgálhat előrehozott büntetesként, és főként nem szoríthatja keretek közé a büntetés kiszabást. Mindenképpen figyelemmel kellene lenni arra, hogy a terhelt az eljárás során mennyi időt töltött előzetes fogvatartásban, mely időtartamot az első fokon ítélező bíróság is beszámítja a Btk. 99.§ kötelező rendelkezése folytán a kiszabott szabadságvesztés tartamába. A feltételes szabadlábra helyezés lehetőségét[43] sem lehetne e törvényhely fennállásának vizsgálatánál figyelmen kívül hagyni, hiszen bár ez csupán egy lehetőség, azonban a terhelt nyilvánvalóan kevésbé motiválja a végrehajtás alóli kibúvás, ha a szabadságvesztés még ki nem töltött részének végrehajtása alóli mentesülés lehetősége adott. Nyilvánvaló az is, hogy a bűncselekmény miatt nem jogerősen kiszabott szabadságvesztés súlya folytán fennálló szökés és elrejtőzés veszélye annál nagyobb lehet, minél hosszabb tartamú büntetésről van szó, illetőleg minél nagyobb a büntetés még végrehajtásra váró része. Így a feltételes szabadságra bocsátás lehetőségéből kizáró bírói rendelkezéssel is számolni kellene e körben.

Előzőek szerinti körülmények figyelembe vételének szükségét támasztja alá a Be. 327.§ (2) bekezdés megszövegezése is, ami tulajdonképpen a jövőre előrevetített értékítélet alkotására utal, az e körben releváns körülmények számbavételét és értékelését megkövetelve. Veszélytől – terhelt szökésétől és elrejtőzésétől - tartani ugyanis csak a jövőre nézve lehet. E körben a jogszabály külön nevesíti is a figyelembe vehető releváns körülményeket, mégpedig akként, hogy azok csak a szabadságvesztés tartamára figyelemmel jöhetnek számításba.

Ahogy az előző okfejtésből és magából a jogszabálysövegből is következik a Be. 327.§ (2) bekezdés jól láthatóan nem azonos az előzetes letartóztatás Be. 129.§ (2) bekezdésben szabályozott törvényi okaival. Részben azért, mert csak és kizárólag a jogerős ítélet

kihirdetését követően merülhet fel, részben pedig azért, mert teljesen más irányú vizsgálat lefolytatását követeli meg a jogalkalmazótól.[44] Másrészt – ahogy arra már történt utalás - a különbözőség az előzetes letartóztatás által elérni kívánt célok eltérőségében is fennáll.[45] A jogszabályszovegre figyelemmel ezen letartóztatási ok mellett a Be. 129.§ (2) bekezdés a), b) és d) pontjai is megállapíthatóak. Utolni kell azonban arra, hogy a bírói gyakorlat a Be. 327.§ (2) bekezdése mellett a Be. 129.§ (2) bekezdés b) pontjában írt szökés és elrejtőzés veszélyét egyidejűleg, fellebbviteli tárgyalás hiányában nem tartja megállapíthatónak.[46] Nyilvánvalóan e bírói gyakorlat szintén – a már hivatkozott – EJEB azon ítélkezési gyakorlatát veszi alapul, mely a büntetőügyek ésszerű időn belül történő elintézésére vonatkozik.

Álláspontom szerint az eljárás korábbi szakaszában fennálló előzetes letartóztatási okok azonban, a korábbiaktól teljesen független törvényi ok keletkezésére, megállapíthatóságára figyelemmel – főszabályként - nem enyészhetnek el. A jogszabályi rendelkezés értelmezése alapján e főszabály alól mindösszesen három kivétel létezhet. Egyrészt az első fokú ügydöntő határozat kihirdetését követően az eljárás elnehezítésére, tanúk befolyásolására irányuló törekvések kiküszöbölése érdekében a Be. 327.§ (2) bekezdés már nem nyújt lehetőséget az előzetes letartóztatás Be. 129.§ (2) bekezdés c) pontja szerinti elrendelésére, fenntartására. Ennek fő indoka, hogy a tényállás megállapításának, és a bizonyításnak a fő színtere az elsőfokú bírósági tárgyalás, míg a perorvoslatban e téren a kiküszöbölhető megalapozatlansági hibákkal összefüggő kisebb korrekció megengedett – ide nem értve az első fokú elítélés és rendes perorvoslati felmentés, illetőleg eljárás megszüntetésének esetét - .[47] Másrészt a Be. 327.§ (2) bekezdés szerinti előzetes letartóztatási ok az ítélet hatályon kívül helyezése folytán elenyészik, és az a megismételt – elsőfokú – eljárásban már nem lehet irányadó. Harmadrészt a rendes perorvoslati eljárásban is főszabályként kötelező a terhelti jelenlét.[48] A perorvoslat elintézésére tartandó tanácsülés csak rendkívül szűk körben alkalmazható.[49] A terhelti jelenlétet – a perorvoslati eljárásban is – biztosítani hivatott Be. 129.§ (2) bekezdés b) pontjának felhívása így a rendes perorvoslati eljárásban is lehetséges, ennek egyetlen, további kritériuma azonban a súlyosítási tilalom érvényesülésének hiánya, azaz, a súlyosításra irányuló ügyészi fellebbezés megléte, hiszen a terhelti szökés és elrejtőzés Be. 129.§ (2) bekezdés b) pontja szerinti veszélye kétségkívül csak ekkor jöhet számításba. Ezen ok fennállására az ítélet kihirdetését követően már az elsőfokú bíróság is hivatkozhat, ha előtte ismert az ügyészi fellebbezés ténye. A súlyosítási tilalom fennállása esetében azonban kétségtelenül csak a Be. 327.§ (2) bekezdés felhívása lehet helyes.

Az elsőfokú büntetőeljárás befejezése e három kivételtől eltekintve tehát nem olyan körülmény, mely a Be. 129.§ (2) bekezdés a), b), vagy d) pontjaiban írt – az eljárás korábbi szakaszában is fennálló - előzetes letartóztatási okok megállapíthatóságát önmagában kiküszöbölné.

IV. Prognosztizálható, bírói következtetést igénylő különös letartóztatási okok

1. Általános jellemzők

A legszigorúbb, előzetes szabadságelvonással is járó kényszerintézkedés ezen okai a legvitatottabbak a gyakorlatban azok bírói következtetést igénylő volta, ezáltal a tévedés elvi lehetőségének fennállása miatt. Közös vonásuk az, hogy egy, az eljárás szemszögéből kedvezőtlennek ígérkező jövőbeli fejleményt kívánnak megelőzhetővé tenni[50] úgy, hogy a büntetőeljárás addigi adatai által közvetített konkrét körülményekre alapítottan a jövőre vonatkozó bírói álláspont megfogalmazását kívánják meg.[51] A kényszerintézkedésekkel kapcsolatos bírói következtetés helyességéhez a nemkívánatos jövőbeli esemény valószínűsége azonban elegendő. A kényszerintézkedés törvényi okának fennállásával

kapcsolatos bírói következtetés tehát nem csupán akkor lehet helyes, ha logikai szillogizmus[52]eredményeképp egyetlen eredményre lehet jutni, hanem akkor is helytálló a következtetés, ha több alternatíva közül a legkedvezőtlenebb bekövetkezése a legvalószínűbb. Ez utóbbi követelménynek azonban a következtetés alapjául szolgáló érveknek és ellenérveknek az ütköztetése végén érvényre kell jutnia, és a kényszerintézkedés mellett szóló érveknek elegendő alapot kell szolgáltatniuk a zárótétel megállapításához. E zárótétel a Be. 129.§ (2) bekezdés b) és c) pontban nevesített körben azt közvetíti, hogy a terhelt legvalószínűbben előrevetíthető magatartása az, hogy az eljárást, annak irányát negatívan kívánná befolyásolni, a hatóságokkal nem működne együtt, míg a Be. 129.§ (2) bekezdés d) pontja esetében a leginkább valószínűsíthetően az, hogy súlyos bűncselekmény elkövetésétől szabadlábban védekezése esetében sem tartózkodna. Így a büntetőeljárás tárgyát képező bűncselekmények sorozatos, egyben más büntetőeljárás és próbaidő hatálya alatti elkövetése a terhelt személyében is rejlő oly fokú társadalomra veszélyességre utal, mely a szabadlábban védekezés lehetőségét egyértelműen kizárja.[53] Ugyancsak nem lehet következtetni a tárgyalási határnapokat rendszeresen elmulasztó, a mulasztásait elfogadhatóan ki nem mentő terhelt esetében arra, hogy a hatóság munkáját távolmaradásaival ne kívánná hátráltatni, az eljárás alól a jövőben kibújni ne törekednék. Az azonos lakóhelyen élő hozzátartozó sérelmére korábban is több ízben elkövetett erőszakos bűncselekményekre figyelemmel nem lehet alappal következtetést vonni arra sem, hogy a terhelt szabadlábba helyezése során tartózkodna a hozzátartozója eljárást lehetetlenné tevő befolyásolásától. Lakókörnyezetben fokozódóan társadalomra veszélyes erőszakos bűncselekmények kifejtésére figyelemmel, arra sem vonható következtetés, hogy a terhelt tartózkodna a vitarendezés általa következetesen alkalmazott erőszakos formájától,[54] különösen, ha haragosai is környezetében élnek, mely utóbbi körülmény óhatatlanul magában hordozza bűncselekményig fajuló összetűzés lehetőségét.

2. A szökés és elrejtőzés veszélye

Az előzetes letartóztatás Be. 129.§ (2) bekezdés b) pontjában írt okainak fennállásához szükséges bírói következtetés kiinduló tételeként a terhelt, életkorát, személyi és vagyoni körülményeit minden esetben értékelni kell a bűncselekmény konkrét társadalomra veszélyessége mellett.[55] A súlyos büntetés magában ugyanis nem ok a letartóztatásra, ha a terhelt személyes viszonyai a szökést valószínűvé nem teszik.[56] Mindezen körülmények számbavétele mellett lehet tehát helyes következtetést – megalapozott feltevést - levonni a szökés és elrejtőzés veszélyére. Ha ugyanis a következtetés kiindulási alapja nem teljes, a zárótétel sem lehet logikailag helyes. Így az előzetes letartóztatás mellett, illetőleg ellen ható érvek nem kellő körültekintéssel történő számbavétele és ütköztetése egyes letartóztatási okok fellebbviteli bíróság által történt mellőzéséhez is vezethet.[57] A bűncselekmény konkrét tárgyi súlya ezért csak egy szempont a sok közül, amelyet ugyan fokoz a halmazati, sorozatos, kitartó elkövetés, azonban a terhelt személyi körülményeinek értékelése nélkül nem vezethet a kényszerintézkedés elrendeléséhez.

A terhelt személyes körülményein belül számos értékelést igénylő tényező jöhet számításba és szólhat a letartóztatás mellett (érv), vagy ellen (ellenérv).[58] Egyes szerzők megemlítenek olyan körülményeket is, amelyek befolyásolhatják a bírót, de a határozatban már nem jelenik meg, azonban ezen tényezők elemzése meghaladja jelen tanulmány kereteit.[59]

Legfőbb szempont az, hogy a terhelt a hatóságok számára utolérhető-e, vagy sem, azaz állandó lakó, vagy tartózkodási hellyel rendelkezik-e avagy nem. Amennyiben rendelkezik ugyan bejelentett lakcímmel, de azt az utóbbi időben sűrűn váltogatta, vagy tartózkodási helyének címét a lakcímnnyilvántartást vezető hatóság felé egyáltalán nem jelentette be,

nyilvánvalóan tartani kell attól, hogy a jövőben is így járna el és a hatóságok általi elérhetősége elnehezülne.

E körben kell utalni a hajléktalan életmódra, mely az abszolút szocializátlanságot jelentve az EJEK következetes jogalkalmazása alapján is önmagában megalapozza a letartóztatást. Eszerint a csavargó életmód megállapításának feltétele, hogy a terhelt lakó és tartózkodási hellyel, állással és megélhetést biztosító jövedelemforrással ne rendelkezék[60] letartóztatását megelőző huzamosabb ideig, mely utóbbi körülményre figyelemmel már mindennapi életének részévé, életmódjává vált e életstílus.

Ahogy az az előzőekből is kiderül az állás és a saját és tartásra szoruló hozzátartozóinak megélhetést biztosító jövedelemforrás hiánya a szökés és elrejtőzés veszélyét fokozza, míg ennek megléte nyilvánvalóan gyengíti azt.

A terhelt személyes kapcsolatrendszere sem hagyható figyelmen kívül a letartóztatás különös okának vizsgálatánál. A szoros családi és rokoni kötelékek megléte az eljárás alóli kibúvárra törekvéstől egyértelműen visszatartó erőként értékelhető. A családi kapcsolatok szorosságának megléténél jelentősége lehet a kiskorú leszármazók, vagy gondozásra szoruló felmenők létén túl annak is, hogy a terhelt letartóztatását megelőzően róluk milyen formában gondoskodott. Házas élet, vagy élettársi együttélés visszatartó erejének számbavétele esetében a válás, vagy a szerető léte bírhat jelentőséggel. A személyes kapcsolatrendszer terén értékelést kell nyernie annak is, hogy az ismeretségi kör előélete milyen. A bűnözői kapcsolatrendszerre vonható következtetés kiinduló alpjául szolgálhatnak az eljárás adatai, a gyanúsítás, vagy vád tárgyát képező bűncselekmény elkövetési módja. Következtetési alapul szolgálhat erre nézve a gyanúsításban, vagy vádiratban szereplő és a terhelt által bizonyosan ismert társainak előéleti adatai, a gyanú, vagy vád tárgyát képező bűncselekmény elkövetési eszközéül használt hazai legális kereskedelmi forgalomban be nem szerezhető, vagy csak hatósági engedéllyel tartható elkövetési tárgy léte, birtoklása hatósági engedély hiányában.[61] A bűnözői kapcsolatrendszer megléte esetében a terhelt alvilágban jártassága nem kérdőjeleződhet ugyanis meg, mely körülmény folytán eljárás alóli eredményes kibúvási lehetősége is nyilvánvalóan adottá válik. A gyakorlat alapján a bünszervezeti elkövetési mód a szökés és elrejtőzés veszélyét megalapozza, ugyanis e szervezett elkövetési mód a fokozott társadalomra veszélyességén túl a benne résztvevők személyében rejlő, a konspirációban megnyilvánuló, a társas elkövetéssel együtt járó hangsúlyosabb értékelést igényel, mely esetben a büntetlen előélet jelentősége is eleve kisebb.[62] A szökés és elrejtőzés veszélyét csak fokozza az a körülmény, ha az ismert terhelttársak eredményesen rejtőzködnek, vagy vannak szökésben, az ellenük kiadott európai, vagy nemzetközi elfogatóparancs eredményre még nem vezetett.[63] A terhelt számára mindez az eljárás alóli kibúvást könnyítő tényező lehet. Az idő múlásával azonban a bűnözői kapcsolatok fellazulhatnak, ezért az időmúlásnak ehelyütt – ellentétben az összes többi prognosztizálható törvényi okkal - önmagában, minden további körülmény hiányában jelentőséget kell tulajdonítani.

A külföldi kapcsolatok léte a szökés és elrejtőzés veszélyét fokozzák, hiszen az adott állam hatóságai elől egy más államban könnyebb a rejtőzködés, bujkálás, hiszen a hazai hatóságoknak közvetlen intézkedési jogkörük nincs, a másik állam hatóságaira vannak utalva. A bürokratikus ügyintézés nyilvánvaló időigénye miatt a terheltnek a bűnüldöző hatóságokkal szemben mindenképpen adott a jelentős menekülési előny lehetősége mind térben, mind időben. Ezért a huzamosabb külföldi tartózkodás nyilvánvaló külföldi helyismeretet eredményezve az eljárás alóli eredményes kibúvás veszélyét fokozó tényező.[64] A külföldi országok gyakori látogatása a terhelti mozgékonyagra utal, mely a fiatalabb életkor mellett alkalmas lehet arra, hogy a bűncselekmény tárgyi súlyával egyetemben a törvényi ok felhívását eredményezze,[65]különösen, ha a terhelt olyan államban rendelkezik

vagyontárgyakkal, egyéb érdekeltségekkel, mely állam és Magyarország között bűnügyi jogsegélyegyezmény nem kötött.

A terhelt jelleme, a letartóztatás megelőző életvezetése szintén figyelembe veendő körülmények. Nyilvánvalóan a huzamosabb ideje tartó önpusztító életmód folytatása, így rendszeres italozás, kábítószeres használata már a terhelti alapszemélyiségbe is kétségkívül beépülve olyan jellegű körülmények, melyek a terhelt nemtörődömségére engednek következtetni, mely az eljárás alóli kibúvársra hajlandóság irányába mutat. A terhelti jellemre vonatkozó körülmények önmagukban azonban mégsem alapozhatják meg a letartóztatást.[66] Egészségi állapot jellege is értékelendő a szökés és elrejtőzés veszélyénél. Így a terheltet érintő cselekvőképességet kizáró, vagy korlátozó gondnokság ténye, ezzel kapcsolatos szellemi leépülés, illetőleg a korral szükségszerűen együtt járó betegségek a szökés és elrejtőzés veszélyét gyengítik ugyan, de nem zárják ki.[67] A cselekvőképességet kizáró, korlátozó gondnokság a terhelt polgári jogi ügyei vitelében történő nyilatkozási jogosultságát kétségkívül kizárja, illetőleg korlátozza, azonban személyes mozgásában, lakó, vagy tartózkodási helyének önkényes megváltoztatásában korlátozó tényezőként nem értékelhető. Ez irányadó a korral együtt járó betegségek esetében is. Ezzel szemben a terhelt fizikális mozgását jelentősen korlátozó, vagy teljességgel ellehetetlenítő rendszeres, vagy tartós fekvőbeteg kórházi ellátásnak a szükségessége a szökés és elrejtőzés veszélyét mindenképpen kizárja, hiszen a terhelt lakó, vagy tartózkodási helyhez kötöttségét eredményező körülmény. A személyes kapcsolatok meglétének esetében a terhelt szociális kötődéseinek szorosságát minden esetben vizsgálni kell.[68] Így a rövidebb ideje fennálló munkahely még nem hathat a szökés és elrejtőzés veszélye ellen, mint ahogyan a bűncselekmény elkövetése körében felhasznált foglalkozás sem.[69] A hivatásszerűen, huzamosabb ideje gyakorolt foglalkozás a szökés és elrejtőzés veszélyét csökkentő tényező.

Ahogy arról volt szó, a családi kapcsolatok is fellazulhatnak.

A terhelt vagyoni körülményeinek számbavételénél jelentősége lehet a vagyontárgy gyorsan mobilizálható ingó, vagy helyhez kötött lassabban pénzzé tehető ingatlan jellegének, illetőleg a vagyona tett biztosítási intézkedés létének, vagy hiányának.[70] A nagyobb összegű készpénz nyilvánvalóan a szökés és elrejtőzést könnyítő tényező lehet.

A terhelt eljárással összefüggésben tanúsított magatartásának is jelentőséget kell tulajdonítani. A terhelti együttműködés, az idézésnek konzekvens eleget tétel, így a korábbi szabadlábban védekezése, melynek során az eljárás alól nem kívánt kibújni kétségkívül gyengíti a szökés és elrejtőzés veszélyét, azonban azt nem szünteti meg.[71]

A tényfeltáró beismerő vallomás tétele, valamint a bűncselekménnyel okozott kár megtérítése szintén a szökés és elrejtőzés veszélyét gyengíti.

Utalni kell az ügyek egyediségére hivatkozással arra is, hogy a terhelt más eljárásban történt szökése, rejtőzködése ugyan a szökés és elrejtőzés veszélyét fokozza, azonban önmagában nem alapozhatja meg.

Vagy más ok törvényi megfogalmazása alá esik a terhelt hatósági ellenszegülése.

Kizárólag az eljárás alóli kibúvársra törekvésként értékelhető az, ha a hatóság kezére került személy a Be. 117.§ (1) bekezdésében írt törvényi kötelessége ellenére személyazonosságát nem igazolja, magát nem azonosítja még akkor is, ha azonosítása más módon az eljárás előrehaladtával lehetségessé válik.[72]

Szintén e törvényi okon alapul az eredménytelen elővezetést követően történt idézésre ismételt meg nem jelenés, a házi őrizet, illetőleg lakhelyelhagyási tilalom, avagy a távollét szabályainak[73] megszegése miatt elrendelt előzetes letartóztatás.

Ezen utóbbi körülmények folytán elrendelt előzetes letartóztatás tartama azonban csak rövidebb lehet.

3. A kollúzió veszélye

A Be. 129.§ (2) bekezdés c) pontjában megfogalmazott összebeszélés veszélye nem a terheltet összebeszélését kívánja kiküszöbölni, hanem ahogyan az a törvényi megfogalmazásból is kitűnik a tanúk nem kívánt befolyásolásának lehetőségére vonatkozik. A terheltet – főként ha védőjük is azonos – összebeszélhetnek, akár hazudhatnak is egyfelől, mely védekezési taktikájuk részét képezve nem is róható terükre. A jogszabály ugyanis egyetlen kritériumot fogalmaz meg a terhelti védekezéssel összefüggésben, mégpedig azt, hogy mást bűncselekmény elkövetésével nem vádolhat hamisan, igazmondásra azonban nem kötelezett, mint ahogy választhatja a hallgatást is.[74] Az eljárásnak a terhelti összebeszéléssel való elnehezítése – e téren megengedő korábbi szabályozás[75], és a történelmi hagyományoktól[76] eltérően - ezért nem eredményezheti e törvényhely felhívását. A terhelt a bizonyítást akkor hiúsíthatja meg, nehezítheti meg, vagy veszélyeztetheti, ha vannak olyan bizonyítékok, amelyekről ő is tud, s amelyeket a hatóság még nem biztosított, ezért a terhelt számára hozzáférhetőek és e helyzetet maga az elkövető is felismeri.[77] A bizonyítás elnehezítése eszerint a már meglévő bizonyíték megmásítását, illetőleg az erre való törekvést öleli fel.

A foga lévő terhelt azon törekvése, hogy ellenőrzés nélkül kíván kapcsolatot teremteni a külvilággal - így például a büntetés-végrehajtási intézetbe becsempészett mobiltelefon készüléket találnak nála az örök – e törvényi ok megállapítását kell, hogy eredményezze.

A büntetőeljárás megindításakor a nyomozóhatóságok előtt a beszerzendő bizonyítékkör nem ismert, csak fokozatosan az eljárás előrehaladtával kerül a látószögbe, így fokozottan fennáll annak a veszélye, hogy a terhelt megsemmisíti azokat, mielőtt a hatóság birtokába kerülhetnének. Így az eljárás kezdeti szakaszában a terhelt előzetes letartóztatása igazolható a vizsgálat sikere érdekében, azaz hogy az eljáró nyomozóhatóság a vádemelést megalapozó szükséges bizonyítékmenyiségre szert tehesen.[78] A nyomozóhatóság azonban nem tétlenkedhet, érdemi nyomozási cselekményeket kell felmutatni ahhoz, hogy a terhelt előzetes letartóztatása előzőek alapján meghosszabbításra kerülhessen. Amennyiben érdemi nyomozási cselekmények nem történtek a legutóbbi meghosszabbítás óta, úgy ezen törvényi okra hivatkozás mellőzendő.[79] A kellően időszerű nyomozási cselekményekkel szemben is elvárás azonban az, hogy lényeges bizonyítékok beszerzését eredményezzék.[80]

A vádemeléstől kezdődően e törvényhelyre hivatkozás a bizonyítás elnehezítésére, ellehetetlenítésére irányuló és az eljárás bírósági szakában kifejtett konkrét magatartás hiányában nem foghat helyt.[81] Egyetlen kivétel az, ha a nyomozás során eljárási szabályszegéssel történt a bizonyíték beszerzése, melynek okán az a Be. 78.§ (4) bekezdés alapján a bizonyítékok sorában figyelembe nem vehető. Ezen esetben a bíróságnak a Be. 75.§ (1) bekezdés rendelkezésére figyelemmel a hiányosság pótlására kell törekednie. Ilyenkor fennállhat a c) pontra hivatkozás lehetősége, azonban ez is csupán akkor, ha a nyomozás során merült fel olyan konkrét terhelti magatartás, mely e körben értékelhető.[82]

Mindenképpen értékelést kell nyernie a döntően személyi bizonyítékokon alapuló ügyek kapcsán annak, hogy a terhelt és a terhelő tanúk lakóhelye azonos, vagy térben közeli, mely körülmény óhatatlanul is lehetővé teszi e személyek találkozását. Ugyancsak megállapítható e törvényi ok a tárgyi bizonyítási eszközök lefoglalás alóli elvonására - így az elkövetés eszközének, elkövetés tárgyának elrejtése, megsemmisítése, annak felületéről a nyomok eltüntetése – utaló adatok, körülmények megléte esetében. Ha ilyen bizonyítási eszközök léte ugyanis nyilvánvaló, azaz bizonyosan léteznek, vagy kellett létezniük a cselekmény elkövetésével összefüggésben, akkor azok elrejtése, megsemmisítése csak a terhelt érdekében történhetett, így e bizonyítási eszközök hiánya a terhelt terhére értékelést nyerhet. Gazdasági bűncselekmény miatt folyó büntetőeljárásban a könyvelési anyag hiányosságai, vagy teljes

hiánya arra enged következtetni, hogy a terhelt azokat elrejtette. Eszközzel elkövetett testi épség, vagy élet elleni cselekmények esetében a még elő nem került elkövetési eszköz kapcsán is arra lehet következtetni, hogy a terhelt annak elrejtése révén kívánja az eljárást megghiúsítani. Ahogyan az esetleges vérszennyeződések ruházatból történt eltávolítása is e feltevést alapozza meg.[83]

Ugyanakkor, ha tárgyi bizonyítási eszközök már biztosításra, lefoglalásra kerültek, akkor azokkal összefüggésben a terheltnek objektív lehetősége sincs eljárást befolyásoló magatartás tanúsítására. A lefoglalt tárgyi bizonyítási eszköz mellett folyamatban lévő eljárásban a tanúbefolyásolás lehetősége is csupán enyhébb nyomatékkaal jöhet számításba.

A személyi bizonyítás elnehezítésének lehetősége mindemellett akkor is adott lehet, ha valamilyen tartós kapcsolat, szoros érzelmi, vagy anyagi kötelék áll fenn a terhelt és tanú között, melynek okán egyfajta függőségi viszony is megállapítható. Ilyenkor a térbeli távolság sem szabhat gátat a befolyásolásnak. Az érzelmi kötelék léte miatt a hozzátartozó sérelmére elkövetett bűncselekmény esetében a befolyásolás lehetősége is fokozott, amennyiben valamely hozzátartozó terhelő vallomást is tett az ügyben. De ilyen lehetőség áll fenn az anyagi függőség miatt a tartási, öröklési szerződés kapcsán is. [84]

4. Megelőzés (praeventio)

A Be. 129.§ (2) bekezdés d) pontban írt bűnisméltés reális veszélyének megítélésénél a terhelt előéleti adatain túl, górcső alá kell venni a korábbi bűncselekmények jellegét, ismétlődő voltát, és az elítélés óta eltelt időtartamot. A többszörös visszaesői, erőszakos többszörös visszaesői minőség a terhelt javíthatatlan jellemére utalva e törvényi ok fennállásának megállapítását kell, hogy eredményezze. A korábbi elítélés és az új büntetőeljárás között eltelt hosszabb időtartam a bűnisméltés veszélyét csökkenti. A bűncselekmények hasonló jellege, így a különös visszaesői minőség megállapítására okot adó körülmények, valamint a bűnözői életformára berendezkedettségre utaló adatok, így a korábbi bűncselekmények sorozatos és üzletszerű jellege a bűnisméltés megalapozottságát tovább erősítik. Szintén fokozza e veszélyt, ha a terhelt az adott bűncselekményt büntetőeljárás hatálya alatt, felfüggesztett szabadságvesztés próbaideje alatt, vagy a feltételes szabadság kedvezményének hátralévő ideje alatt, vagy vádhalasztás tartama alatt követte el.[85]

Büntetlen előélet hiányában is lehetőség nyílna a megelőzés szükségességére. A sorozatban, kitartóan, egyre súlyosabb bűncselekményeket megvalósító terhelti magatartás esetében már oly mértékű személyben rejlő társadalomra veszélyességre lehet következtetni, mely indokolja e törvényhely felhívását. A Debreceni Ítéltábla a kényszerintézkedés további szükségességére vonatkozó Be. 132.§ (1) bekezdés b) pontja szerinti felülvizsgálat keretében a megelőzést a büntetlen előélet ellenére is indokoltnak tartotta.[86] Ezen ügyben a vádirat szerint félelemben, rettegésben tartott volt hozzátartozó sérelmére a terhelt huzamosabb időn keresztül, kitartóan, egyre súlyosabb cselekvőseget tanúsított úgy, hogy az sem tartotta vissza az idő múlásával, ha az eseményeknek szemtanúi is vannak, végül e terhelti cselekvőség élet kioltására irányuló bűncselekmény kísérletében csúcsosodott ki, mely utóbbi esetben a súlyosabb, halálos eredmény kizárólag a sértett lélekjelenléte és a terhelti cselekvőségnek véget vető biztonsági őr közbeavatkozása miatt maradhatott el.

V. Az arányosság és soronkívüliség követelményének teljesülése

Általános követelmény az arányosság tiszteletben tartása,[87] vagyis az, hogy alkotmányos jogot korlátozó bármely kényszerintézkedés, így az előzetes letartóztatás is csak kivételes legyen.[88] Az eljáró bíróságnak minden egyes esetben vizsgálnia kell, hogy az előzetes

letartóztatás céljai nem biztosíthatóak-e enyhébb kényszerintézkedés útján,[89] melynek hiánya ugyanis kifogásolható.[90] Az időszerűség betartása, így azon elv, hogy az előzetes fogvatartás a lehető legrövidebb ideig tartson, szintén nem szenvedhet sérelmet.[91]

Az ügyek ésszerű befejezésével kapcsolatban az EJEB ugyanis az ügy bonyolultságát, a terhelt eljárás elhúzását eredményező magatartását és a késedelem indokoltságát értékelve foglal állást abban is, hogy a szabadságelvonással is járó kényszerintézkedés szükséges és indokolt volt-e.[92]

VI. Összegzés

A bíróságoknak a kényszerintézkedés tárgyában számos körülményt figyelembe kell venniük, melyeket határozatuk indokolásában is legalább utalás szintjén meg kell jelölni ahhoz, hogy a törvényesség megtartása ne legyen vitatható.

Az előzetes letartóztatás szükségessége kérdésében pedig figyelemmel kell lenni arra, hogy a kényszerintézkedés fő célja az eljárás sikerének biztosítása, tehát a benne rejlő kényszer sem lehet nagyobb, mint amit ez a cél megenged.[93]

Summary

The pre-trial detention is the strictest coercive measures against a defendant in the criminal procedure. It is the most serious intervention to the private life before the final judgement. The decision of it is exclusively in the competence of courts.

There are several legal reasons to issue a preliminary warrant. The pre-trial detention of the defendant may take place in a proceeding related to a criminal offence punishable by imprisonment, and only under the following conditions.

- a) the defendant has escaped, or has attempted to escape, or absconded from the court, the prosecutor or the investigating authority, or another procedure has been launched against the defendant for committing a deliberate criminal offence also punishable by imprisonment,
- b) owing to the risk of an escape or hiding, or for other reasons, there is reasonable cause to believe that the presence of the defendant in procedural actions cannot be otherwise ensured,
- c) there is reasonable cause to believe that if left at liberty, the defendant would frustrate, obstruct or jeopardise the evidentiary procedure, especially by means of influencing or intimidating the witnesses, or by the destruction, falsification or secretion of physical evidence or documents,
- d) there is reasonable cause to believe that if left at liberty, the defendant would accomplish the attempted or planned criminal offence or commit another criminal offence punishable by imprisonment.

If the conclusive decision does not become final at the time of its announcement, the court shall immediately make a decision on pre-trial detention. The pre-trial detention may also be ordered – in addition to the reasons stipulated in a), b) and d) – owing to the risk that the accused may escape or hide, taken the duration of the imprisonment imposed in the verdict.

The judge has to support his or her decision with a battery of statistics to establish these reasons. This essay shows the necessary examination of the legal reasons.

- [1] Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.394/2008/2. számú végzés
- [2] az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény és az ahhoz tartozó nyolc kiegészítő jegyzőkönyv kihirdetéséről szóló 1993. évi XXXI. törvény
- [3] Magyar Köztársaság Alkotmánya, 1949. évi XX. törvény 55.§
- [4] Yankov Bulgária elleni no.39084/97. számú ügy
- [5] Vö.: Maglodi v. Hungary judgement of 9 November 2004, no.30103/02.; valamint az Imre v. Hungary judgement of 2 December 2003, no.53129/99.
- [6] Lásd törvényhelyhez fűzött miniszteri indoklás, valamint Akác Zoltán - Belegi József - Belovics Ervin – Berkes György – Czine Ágnes – Kónya István – Láng László – Márki Zoltán – Máziné Szepesi Erzsébet – Molnár Gábor – Némethné Bokor Klára – Soós László: Büntetőeljárás jog Kommentár a gyakorlat számára, HVGORAC lap-és könyvkiadó Kft.; 6. pótlás, 458. oldal
- [7] 1973. évi I. törvény 92.§ (1) bekezdés
- [8] , 1998. évi XIX. számú Büntetőeljárásról szóló törvény (továbbiakban Be.) 129.§ (2) bekezdés b), c) és d) pontjai
- [9] Vö. Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Bp. 2008.; 83.o.
- [10] Vö. Herke Csongor: Az előzetes letartóztatás elrendelése a terhelt várható magatartása alapján, Jogtudományi Közlöny 2002. év január
- [11]lásd BH.2007.403.; BH.2009.7.; BH2009.42. számon közzétett döntések
- [12] Be. 6.§ (2) bekezdés, Be. 170.§ (2)-(4) bekezdés, Be. 176.§
- [13] Be. 2.§, Kardos Sándor: Kit terhel a bizonyítási teher? In.: A büntető ítélet igazságtartalma. (szerk. Erdei Árpád) MHK, Budapest, 2010, 58-73. o.
- [14] Debreceni Ítéltábla Bkf.II.634/2008/2. számú és Bkf.II.556/2010/2. számú végzése
- [15] Be. 164.§ (1) bekezdés, Be. 497.§ (1) bekezdés, Be. 498.§, 499.§
- [16] Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben, Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó, Bp. 2008.; 83.o.
- [17] Vö. Grád András: A strasbourgi Emberi Jogi Bírászkodás Kézikönyve 2005-ös kiadás 163.o.
- [18] Be. 78.§ (3) bekezdésére és Be. 75.§ (3) bekezdése
- [19] Be. 28.§ (1) bekezdés
- [20] A vád törvényességével kapcsolatban lásd LB 1/2007. számú BK Véleményét
- [21] A Magyar Köztársaság Alkotmánya, 1949. évi XX. törvény 57.§ (1) bekezdés; Be. 329.§; BH 1992.234.; BH 2001.106.
- [22] Be.170.§ (2) bekezdés, Be. 179.§ (1) és (2) bekezdés, Be. 217.§ (3) bekezdés, Be. 263.§ (2) bekezdés; Be.345.§; Be. 385.§
- [23] EJEB Keus v. the Netherlands judgement of 25 October 1990, Series A no. 185-C
- [24] Feleky István – Hole Katalin – Kadlót Erzsébet – Kardos Sándor – Kárpáty György – Krecsik Eldoróda – Maráz Vilmosné – Nyíri Sándor – Szalai Géza – Zsámberger Csaba: A Büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény magyarázata; Magyar Hivatalos Közlönykiadó, II. kötet 505.o.
- [25] Be. 2.§ (4) bekezdés; Be. 270.§ (1) bekezdés, Be. 309.§ (2) bekezdés, Be. 345.§ és 385.§
- [26] Be. 130.§ (1) bekezdés
- [27] Be. 210.§ (1) és (3) bekezdés
- [28] Be. 209.§ (4) bekezdés
- [29] Be. 263.§ (1) bekezdés, 267.§ (1) bekezdés, 269.§
- [30] Be.267.§ (1) bekezdés f), j), k) pont
- [31] Be.267.§ (1) bekezdés g), h), i), l) pont
- [32] Be. 75.§ (3) bekezdés; Vö. Bócz Endre i.m. 83.-84.o.
- [33] A büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló 1979. évi 11. tvr. 121/A.§ (1) bekezdés folytán alkalmazandó 112.§ (3) bekezdés; Btk.118.§ (6) bekezdés; Debreceni Ítéltábla Bkf.II.242/2010/2. számú végzése
- [34] Lásd Büntető eljárásjog Kommentár a gyakorlat számára, HVGORAC lap-és könyvkiadó Kft. 12. pótlás 454-457.o.
- [35] Be. 580.§ (3) bekezdés a) pont
- [36] Be. 580.§ (3) bekezdés b) pont
- [37] Be. 72.§
- [38] Vámbéry Rusztem: a Bünvádi perrendtartás tankönyve, harmadik kiadás 170.o.;Grill Károly Könyvkiadóvállalata Bp., 1916.
- [39] Be. 132.§ (3) bekezdés
- [40] EBH2003.842.; BH.2009.8.;BH.2010.3.
- [41] Vö. Grád András: A Strasbourgi Emberi Jogi Bírászkodás Kézikönyve 180-181.o., 2005.
- [42] Debreceni Ítéltábla Bkf.III.306/2010/3. számú végzés
- [43] Btk. 47.§
- [44] BH.2009.8.;BH.2010.3.

- [45] EBH2003.842.
- [46] Debreceni Ítéltábla Bkf.I.531/2010/2. szám; Bkf.III.306/2010/3. számú végzés
- [47] Be. 352.§
- [48] az idézés szabályait rendező Be. 67.§ (1) bekezdés, 361.§ (3) bekezdés, 364.§ (1) bekezdés, 393.§ (3) bekezdés rendelkezései alapján
- [49] Okait lásd bővebben 20/2005. (V.26.) AB határozat; Magyar Közlöny 2005. évi 69. szám, Alkotmánybírósági Közlöny XIV. évfolyam 5. szám
- [50] Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben; 85.o.; Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Bp. 2008.
- [51] BH.2007.403.; BH.2009.7.; BH2009.42. számon közzétett döntések
- [52] Logikai szillogizmus, kifejtve lásd bővebben: Új Magyar Lexikon VI. kötet – 14. lenyomat - 234.o., Akadémiai Kiadó 1962.; Kovács István: Határozatszerkesztés a büntetőeljárásban (elvi és módszertani kérdések) Országos Igazságszolgáltatási Tanács Hivatala, Magyar Bíróképző Akadémia, 2006. 20-21. o.
- [53] Debreceni Ítéltábla Bkf.II.458/2010/2. számú végzés
- [54] Debreceni Ítéltábla Bkf.I.559/2010/2. számú végzés
- [55] Vö. Neumeister v Austria judgement of 27 June 1968, Series A no.8.; valamint BH 2009.7.
- [56] Vámbéry Rusztem: A Bünvádi perrendtartás tankönyve 170.o.; Grill Károly Könyvkiadó vállalata, Bp. 1916.
- [57] Vö. Debreceni Ítéltábla Bkf.II.172/2010/5. számú végzés
- [58] Vö. Büntető eljárásjog Kommentár a gyakorlat számára, hvgorac lap-és könyvkiadó Kft. 459.o.
- [59] lásd pld: Herke Csongor: Az előzetes letartóztatás elrendelése a terhelt várható magatartása alapján. Jogtudományi Közlöny, 2002, január, Elek Balázs: A vallomás befolyásolása a büntetőeljárásban. TTK, Debrecen, 2008, 73. o., Elek Balázs: A sztereotípiák szerepe a bizonyítási eljárásban. In: A büntetőítélet igazságtartalma. (szerk.: Erdei Árpád), MHK, Bp., 153-174. o.
- [60] De Wilde, Ooms and Versyp v Belgium judgement of 18 June 1971., Series A no.12.
- [61] Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.553/2010/2. számú végzés
- [62] BH 2002.88.; BH 2007.403.
- [63] Debreceni Ítéltábla Bnyf.I.553/2010/2. számú végzés
- [64] Debreceni Ítéltábla Bkf.II.556/2008/2. számú, Bnyf.II.603/2010/2. számú végzés
- [65] Debreceni Ítéltábla Bkf.II.172/2010/5. számú végzés
- [66] Vö. Smirnova v. Russia judgement of 24 July 2003, nos. 46133/99 and 48183/99.
- [67] Deberceni Ítéltábla Bkf.I.555/2010/2. számú végzés
- [68] Vö. Herke Csongor: Az előzetes letartóztatás elrendelése a terhelt várható magatartása alapján; Jogtudományi Közlöny 2002. január
- [69] Debreceni Ítéltábla Bkf.II.172/2010/5. számú végzés
- [70] Debreceni Ítéltábla Bnyf.II.394/2008/2. számú végzés
- [71] Vö. Grád András im. 163.o.
- [72] Vö. Vámbéry Rusztem. Im. 170.o.
- [73] Be. 139.§ (1), (2) bekezdés
- [74] Be. 8.§, Be.117.§ (2), (4) bekezdés
- [75] 1973. évi I. törvény 92.§ (1) bekezdés b) pont
- [76] Vö. Im. Vámbéry Rusztem: A büntető perrendtartás tankönyve
- [77] Im. Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben 84.o.
- [78] Vö.Erdagöz v.Turkey judgement of 22 October 1997.; O’Hara v. the United Kingdom judgement of 16 October 2002.
- [79] Vö. Assenov v. Bulgaria judgement of 28 October 1998, Reports 1998 VIII p.3264
- [80] Vö. Szeloch v. Poland judgement of 22 February 2001, no. 33079/96
- [81] Vö. Muller v. France judgment of 17 March 1997. Reports 1997-I., p.374
- [82] Vö. Szeloch v. Poland judgement of 22 Febrzary 2001, no. 33079/96
- [83] Vö. Im. Bócz Endre
- [84] Vö. Im. Bócz Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben
- [85] Vö. Büntető eljárásjog Kommentár a gyakorlat számára 464/1. oldal
- [86] Debreceni Ítéltábla Bel.II.483/2010/2. számú végzés
- [87] Lásd bővebben: Az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága R (80) II. számú Ajánlása, Emberi Jogi Füzetek, Bírósági Határozatok melléklete 1997. 2. szám
- [88] Be. 60.§ (2) bekezdés
- [89] BH.2007.216.
- [90] Ilowiecki v. Poland judgement of 4 October 2001., no.27504/95.
- [91] Korábban is hivatkozott Maglódi v. Hungary judgement of 9 November 2004, no.30103/02.; valamint az Imre v. Hungary judgement of 2 December 2003, no.53129/99.

[92] Vö. Olstowski v. Poland judgement of 15 November 2001, no. 34052/96.; valamint W. v. Switzerland judgement of 26. January 1993, Series A no. 254-A, Eriksen v. Norway judgement of 27 May 1997, Reports 1997-III., p.839

[93] Vö. Vámbéry Rusztem: a Bűnvádi perrendtartás tankönyve